

Anna Kulczycka

Maryja w kazaniach Kasjana Korczyńskiego OFMConv (1725-1784)

Salvatoris Mater 7/3/4, 482-492

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wśród wielu miejsc teologicznych, które wymagają gruntownych badań, znajdują się kazania. Wskazują one nie tylko na poziom nauczania teologii i jej główne tematy, ale ponadto pokazują ścieżki pobożności ludowej. Najmniej zbadany wydaje się być wiek XVIII. W Polsce w tym okresie wielką rolę odgrywała katedra krakowska. Jednym z najwybitniejszych jej kaznodziejów tego czasu był o. Kasjan Korczyński OFMConv.

Kasjan Korczyński urodził się w roku 1725 w Krakowskiem. Mając 17 lat wstąpił do klasztoru franciszkanów konwentualnych w Krakowie. Naukę teologii ukończył w 24 roku życia w warszawskim studium zakonnym, uzyskawszy tytuł bakałarza. Pełnił funkcje lektora filozofii, regensa teologii i krakowskiego kaznodziei katedralnego. W zakonie był kolejno asystentem i sekretarzem prowincji, tytularnym gwardianem gdańskim, gwardianem warszawskim, następnie prowincjałem, a po skończonej kadencji przełożonym

Anna Kulczycka

Maryja w kazaniach Kasjana Korczyńskiego OFMConv (1725-1784)

SALVATORIS MATER
7(2005) nr 3-4, 482-492

krakowskiej wspólnoty, przewodniczył także kapitule radomskiej. Otrzymał nominację na wizytatora generalnego prowincji ruskiej. Nominacji nie przyjął ze względu na postępujący paraliż, który stał się przyczyną śmierci 17 I 1784 r. w Krakowie. Pochowano go w podziemiach krakowskiego kościoła.

Zainteresowania naukowe Korczyńskiego szły w kierunku teologii dogmatycznej i historii Kościoła w Polsce. Jako kaznodzieja służył w katedrze krakowskiej, kościele klasztornym, jeździł też z kazaniami poza Kraków. Przemawiał do Bractwa Męki Pańskiej i do więźniów, prowadził serie nauk wielkopostnych. Do drukowanych kazań dołączał prace historyczno-kronikarskie, wyraz swych zainteresowań historią Kościoła. Był poważany jako człowiek o wielu zainteresowaniach, kaznodzieja i historyk oraz zakonnik i przełożony dbający o rozwój prowincji i cieszący się przychylnością biskupów. Zarówno biografowie, jak i współczesne podręczniki homiletyki wymieniają Korczyńskiego jako najwybitniejszego kaznodzieję franciszkańskiego epoki oświecenia¹.

¹ Chociażby: A. KARWACKI, *Ślawiejsi franciszkanie polscy. Ich życiorysy i dzieła*, 1922, AFK [brak sygnatury], 231; K. KANTAK, *Franciszkanie polscy*, t. II, Kraków 1938, 476-477; J.S. PELCZAR, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce*, Kraków 1917, 300; K. PANUŚ, *Zarys historii kaznodziejstwa w Kościele katolickim*, cz. II, t. II: *Kaznodziejstwo w Polsce. Od oświecenia do XX wieku*, Kraków 2001, 131.

Kwestia Maryi w kazaniach Franciszkanina była już podejmowana przez dwóch autorów. Piotr Bujnowski OFMConv w 1980 r. obronił w Lublinie pracę magisterską „Problematyka maryjna w kazaniach O. Kasjana Korczyńskiego OFMConv (†1784)”. Ks. Jerzy Misiurek w swoim dziele „Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej”² zajął się na stronach 79-85 tematyką maryjną w kazaniach Korczyńskiego i Węgrzynowicza: „Maryjny wymiar duchowości w świetle kazań Antoniego Węgrzynowicza OFM (†1721) i Kasjana Korczyńskiego OFM (†1784)”. Ks. Misiurek podjął jedynie wybrane aspekty nauczania Korczyńskiego o Maryi, bardziej zresztą koncentrując się na mariologii Węgrzynowicza, natomiast o. Bujnowski nie sięgnął do wszystkich dostępnych kazań Minoryty.

Tym, co zadziwia u osiemnastowiecznego kaznodziei jest jego wyjątkowa wrażliwość na kontekst. Korczyński zwraca uwagę na to, do kogo przemawia i w jakich okolicznościach. Jego głoszenie Ewangelii ma niezwykle uniwersalny charakter. Dzięki temu jego teksty nadal nie tracą na wartości. Świeżość i aktualność kazań Korczyńskiego mają swą przyczynę prawdopodobnie w jego zdolności obserwacji i umiejętności spojrzenia na fenomen wiary i życia w sposób możliwie całościowy. Korczyński wszystkie prawdy wyprowadza z nauki o Trójcy Świętej. Również temat Maryi pojawia się w kontekście mówienia o Bogu.

1. W kontekście Trójjedynego – Zjednoczona z Bogiem

Osoba Maryi, Jej posłannictwo, każda udzielona Jej łaska są wynikiem wybrania przez Boga. Korczyński wskazuje na aktywność Bożego działania, obdarowania Maryi łaską. Bóg Ją kształtuje, zachowuje od grzechu pierworodnego, sprawia w Niej swoje wielkie dzieła. Zgoda Maryi na współdziałanie z Łaskawym powoduje Jej niezwykle zjednoczenie z Trójjedynym. Dzięki temu jest Maryja szczególnym przykładem świętości.

Korczyński nie ma wątpliwości, że wszelkie łaski Maryja otrzymuje przez wzgląd na Boże macierzyństwo. To ze względu na zrodzenie Jezusa Chrystusa Boża Matka została obdarzona pełnią łaski i stała się Oblubienicą Boga³. Ojciec uczynił Ją swoją Córką, Syn Matką, Duch

² J. MISIUREK, *Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej*, t. 2: w. XVIII-XIX, Lublin 1998.

³ Kazanie na Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny. *Ave gratia plena Dominus tecum. Bądź pozdrowiona łaski pełna, Pan z Tobą. Łk 1*, w: *Kazania na Święta całego roku w katedrze krakowskiej i w innych kościołach różnymi czasami miłane... roku... Pańskiego 1762*, t. II, Kraków 1767, drukarnia Seminarium Biskupiego Akademickiego, 4° k. 3, s. 547, k. 2, BN XVIII. 2. 619, 97 (dalej: K II).

Oblubienicą⁴. Jako szczególnie zjednoczona z Bogiem, posiada wyjątkową godność, a nawet jest Ona po Bogu najgodniejsza⁵.

Szczególne zjednoczenie Świętej Dziewicy z Bogiem wynika z przeznaczenia Maryi. Zachowanie wybranej sobie Matki od grzechu wskazuje na wszechmoc Boga, *który Ją stworzył sobie najdostojniejszą we wszystkich darach natury, łaski i chwały*⁶ oraz Jego pokorę, gdyż po grzechu pierworodnym, przed pojednaniem ludzkości z Bogiem, uczynił człowieka bezgrzeszным.

Z racji szczególnej więzi Świętej Dziewicy z Synem, Jej zjednoczenie z Bogiem jest relacją stworzenia ze Stwórcą, człowieka z Bogiem, Matki z Synem, Córki z Ojcem, Oblubienicy z Oblubieńcem, Służebnicy z Panem⁷. Relacja ta sprawia świętość Maryi, która jest darem łaski i wynika ze szczególnego zamieszkania w Niej Bożego Ducha⁸. Dzięki Duchowi i udzielonej łasce Maryja mogła przyjąć Słowo, stać się Niepokalaną i Matką. W tym przyjęciu Słowa *staje się Maryja niebem Stwórcy swemu, rajem Panu swemu, tronem Królowi swemu, kościołem Bogu swemu, ołtarzem najwyższemu Kapłanowi swemu*⁹.

⁴ TAMŻE, 93.

⁵ *Kazanie o dobrodziejstwach Boskich w darach natury, w darach łaski i w darach chwały swojej nam udzielonych miane w Krakowie w kościele archidiecezjalnym Panny Maryi roku 1758...*, Kraków 1761, Drukarnia Akademicka, 8° k. nlb. 25, BKUL P. XVIII 481, 129 (dalej: DB).

⁶ Kazanie w dzień Różańca Najświętszej Maryi Panny. *Liber generationis Jesu Christi*. Mt 1. Księga Rodzaju Jezusa Chrystusa, K II, 394.

⁷ Kazanie XL. Na Niedzielę Szóstą Postu. Boleści Maryi przyczyną Jezus umierający na Krzyżu. *Stabat autem iuxta crucem Iesu Mater Eius*. Łk 19. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: *Kazania o tajemnicy męki Chrystusowej w różnych kolegiatach krakowskich i w kościele archidiecezjalnym Panny Maryi, w poście przez kilka lat miane...*, t. III, Kraków 1767, drukarnia Seminarium Biskupiego Akademickiego, 4° k. nlb. 12, s. 427, BKUL XVIII. 1415, 357 (dalej: K III).

⁸ Kazanie na wtorek świąteczny. O przedwiecznych skutkach Ducha Najświętszego. *Veni ut vitam habeant et abundantius habeant*. J 10, w: *Kazania w katedrze krakowskiej różnymi czasy przez kilka lat miane... na niedziele całego roku z przydaniem innego podczas zaczynającego się Sejmu Convocationis na solemnej o Duchu S. wotywie r. 1764...*, t. I, Kraków 1764, drukarnia Seminarium Biskupiego Akademickiego, 4° s. 480, k. 3, k. 2, BKUL XVIII. 1415, 210 (dalej: K I); Kazanie na Świętą Annę. *Profert de thesauro suo nova et vetera*. Wydaje ze skarbu swego nowe i stare. Mt 18, w: K II, 263. 268-269; Kazanie w dzień Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. *De qua natus est Jesus*. Mt 1 *Vas admirabile opus ex celsi Eccl.43*. Z której narodzony jest Jezus. Naczynie przedziwne dzieło Najwyższego, w: K II, 307; por. Kazanie na święto zaślubin Najświętszej Maryi Panny. *Cum esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph*. Gdy była zaślubiona Matka Jezusowa Maryja Józefowi. Mt 1, w: K II, 50; Kazanie o św. Józefie Kopertynie Wyznawcy Franciszkanie. *Joseph accrescens et decorus*. Rdz 49. Józef wzrastający i ozdobny, w: K II, 364; Kazanie I. Na Niepokalane Poczęcie N.[ajświętszej] Maryi Panny. *Dequanatus est Jesus*. Mt 1. Z której narodził się Jezus, w: K II, 513.

⁹ Kazanie na Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny. *Ave gratia plena Dominus tecum*. Bądź pozdrowiona łaski pełna, Pan z Tobą. Łk 1, w: K II, 97.

Maryja jest najlepszym przykładem skutków komunii człowieka z Bogiem. Zjednoczenie z Bogiem sprawia, że człowiek rozumie Jego plany i jest w stanie pełnić Jego wolę w sposób doskonały, otrzymuje łaskę po łasce i trwa w nieustannym poznawaniu Trójcy¹⁰.

2. W kontekście Wcielonego Słowa - Matka

Tajemnica połączenia natur w Osobie Jezusa Chrystusa dokonała się w łonie Maryi¹¹. Święta Dziewica jest świadoma, że w Jej ciele mocą Ducha Świętego z woli Ojca począł się Jezus Chrystus, Bóg, Druga Osoba Trójcy Najświętszej, Jednorodzony Syn przedwiecznego Ojca¹². Uczestniczenie w tym misterium czyni Ją Służebnicą Pana. Jak nieposłuszeństwo Ewy zamknęło niebo przez grzech, tak posłuszeństwo Maryi otworzyło je na nowo, gdy przyjęła wolną wolą Boga do swego serca i łona¹³.

Jako Boża Matka jest Maryja szczególnym świadkiem chwały i uniżenia Chrystusa, wskazuje na Niego jako Króla i Sługę. Ma to wyraz zwłaszcza w Jej miłości do Wcielonego. Miłuje Go miłością naturalną,

---

Słowa te przypominają fragment z modlitwy św. Franciszka z Asyżu *Pozdrowienie Błogosławionej Maryi Dziewicy* (FRANCISZEK i KLARA Z ASYŻU, *Pisma*, Wyd. „M”, Kraków-Warszawa 2002, 275):

*Bądź pozdrowiona, Pani, święta Królowo,
święta Boża Rodzicielko, Maryjo;
która jesteś Dziewicą, uczynioną Kościołem
i wybraną przez najświętszego Ojca z nieba,
Ciebie On uświęcił z najświętszym, umiłowanym
Synem swoim i Duchem Świętym, Pocięzycielem,
w Tobie była i jest wszelka pełnia łaski i wszelkie dobro.
Bądź pozdrowiona, Pałacu Jego,
bądź pozdrowiona, Przybytku Jego,
bądź pozdrowiona, Domu Jego.*

To niezwykle podobieństwo obu tekstów może świadczyć o znajomości przez Korczyńskiego tej modlitwy św. Franciszka, a może także innych jego pism. Trudno stwierdzić, w jakim stopniu w XVIII w. polskim franciszkanom były znane pisma Zakonodawcy. Pierwsze wydanie całości znanych wówczas pism miało miejsce w 1628 r. Do tej pory były one dostępne w rękopiśmiennych kodeksach znaczniejszych bibliotek. Według Estreichera polski przekład pism ukazał się w całości dopiero w 1926 r. J. DUCHNIEWSKI, *Franciszek z Asyżu. Pisma*, EK V, kol. 428-429.

¹⁰ Kazanie XLI. Na Poniedziałek po Niedzieli szóstej Postu. *Bolesć Maryi wymiarem miłości umierającego Syna*. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 364.

¹¹ Kazanie na Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny. *Ave gratia plena Dominus tecum*. Bądź pozdrowiona łaski pełna, Pan z Tobą. Łk 1, w: K II, 93.

¹² Kazanie I. Na Niepokalane Poczęcie N.[ajświętszej] Maryi Panny. *Dequanatus est Jesus*. Mt 1. Z której narodził się Jezus, w: K II, 507.

¹³ Kazanie na Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny. *Ave gratia plena Dominus tecum*. Bądź pozdrowiona łaski pełna, Pan z Tobą. Łk 1, w: K II, 98.

przyrodzoną, jak każda matka kocha własne dziecko, ale też darzy Go miłością nadprzyrodzoną, jako swego Stwórcę. Miłość ta jest wyjątkową łaską, Maryja może bowiem miłować swego Syna jako własne Dziecko, będąc jednocześnie świadomą Jego Bóstwa¹⁴.

Źródłem miłości Maryi do Syna jest Jej zjednoczenie z Trójjedynym. W tej miłości towarzyszyła Wcielonemu przez Jego wędrówkę ziemską od poczęcia po śmierć. Miłość potęgowała także Jej ból przeżywany we współczującej łączności z Chrystusem. Widziała bowiem zarówno Jego chwałę, jak i poniżenie: *widziała z jednej strony niewinność Jego tak obwinioną, świętość tak wysmianą i wyszydzoną, sprawiedliwość tak w sądach jerozolimskich przeciw prawu potępioną! Znała zaś gruntownie: iż On Dziedzicznym Królem Izraela, Zbawicielem świata, Mesjaszem zesłanym, ulubionej sobie od wieków Synagogi oblubieńcem! Z drugiej zaś strony patrzyła na wszystkie Jego krzywdy, nie nagrodzone, nie odżałowane nigdy; nic przed oczami Jej zakryć się nie mogło, widziała owe ręce skrwawione, owe włosy stargane, ową twarz, pieszczoty całego nieba, od gęstych policzków całą zsiniałą. Liczyła okrutne pod przegierzem bicze, kolczaste w głowie ciernia, straszne w nogach i rękach gwoździe, oglądała wszystko ciało od wierzchołku głowy aż do stóp zranione, że ani podobieństwa ludzkiego nie miał¹⁵.*

Powyższy fragment jest przykładem opisywania przez Korczyńskiego Niewiasty stojącej pod krzyżem Chrystusa. Autor jest daleki od mówienia o współodkupicielstwie, o zasługach Maryi. Wskazuje natomiast na ogrom Jej cierpienia wynikający z miłości, zjednoczenia z Cierpiącym i wyjątkowego współodczuwania Matki Zbawiciela. Ta niezwykłość współodczuwania z Synem wynika u Maryi z napełnienia łaską¹⁶. Życie w Bogu oznacza bowiem uczestnictwo zarówno w Jego pokorze, jak i chwale. Idący za Najwyższym doświadcza krzyża i unizenia, współczuje Zbawicielowi, stając się Jego przyjacielem i bratem, dziedzicem nieba. Maryja jest tu pierwszym przykładem. Jako zjednoczona z Bogiem i Matka Mesjasza nie tylko cierpi z powodu bólu doświadczanego przez Syna,

¹⁴ Kazanie w dzień Różańca Najświętszej Maryi Panny. *Liber generationis Jesu Christi*. Mt 1. Księga Rodzaju Jezusa Chrystusa, w: K II, 394-395.

¹⁵ TAMŻE, 395.

¹⁶ TAMŻE, 396; Kazanie w dzień Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. *Maria optimam partem elegit*. Łk 10. Maria najlepszą część obrała, w: K II, 293; Kazanie XL. Na Niedzielę Szóstą Postu. Boleści Maryi przyczyną Jezus umierający na Krzyżu. *Stabat autem iuxta crucem Iesu Mater Eius*. Łk 19. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 359; Kazanie XLII. Na Wtorek po Niedzieli szóstej Postu. Boleści Maryi wielkością Krzyż Jezusowy. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 368-369. 371. 372; Kazanie XLIII. Na środę po Niedzieli szóstej Postu. Boleści Maryi korona nas wszystkie męczeństwa szacowniejsza. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 382.

ale również ma udział w Jego chwale – zostaje wzięta do nieba, gdzie otrzymuje berło miłosierdzia¹⁷. Wniebowzięcie i ukoronowanie jest zapłatą za ziemskie życie Świętej Dziewicy oraz przykładem tego, co czeka ludzi żyjących w Bogu. Będąc tak zjednoczona z Bogiem mocą Ducha, wstawia się Maryja za grzesznikami i uczestniczy w rozdawnictwie łask jako Matka Miłosierdzia¹⁸. Bóg nie traci przy tym niczego ze swej natury i przymiotów. Trójca wprowadza Niepokalaną Matkę Zbawiciela do chwały nieba i pozwala Jej uczestniczyć w swym miłosiernym działaniu. Korczyński jest daleki od podziału Królestwa na sprawiedliwości – należące do Chrystusa, i miłosierdzia – należące do Jego Matki. Stąd nie spotyka się u niego obrazu miłosiernej, czulej Matki przeciwstawianej sprawiedliwemu, surowemu Sędziemu¹⁹.

Interesujący jest również fakt, że Korczyński nie zajmuje się tematem posłuszeństwa Chrystusa wobec Maryi - poza podaniem wydarzenia z wesela w Kanie. Wprawdzie Chrystus był posłuszny rodzicom, poddając się ich ubóstwu, dzieląc z nimi los emigrantów w Egipcie, przemieniając na prośbę Matki wodę w wino, ale nie ma mowy o niewolnictwie. Niewolnictwo maryjne, które było rozpowszechniane w XVIII w., mówiło o posłuszeństwie, niewolnictwie Jezusa wobec Maryi, poczynając od poczęcia w Jej łonie, poprzez owinięcie w pieluszki, okres dzieciństwa i całe życie, a także w rzeczywistości wiecznej (kwestia podziału Królestwa niebieskiego). W Polsce zresztą niewolnictwo maryjne miało długą tradycję, sięgającą początków XVII wieku²⁰. Tymczasem Korczyński przytacza kilkakrotnie przykład pokory Boga, który pozwolił owinać się w pieluszki, ale nie twierdzi, że Chrystus okazał przez to Maryi swoje posłuszeństwo. Kaznodzieja analizuje natomiast sam fakt, że Bóg, stając się człowiekiem, poddał się wszystkim wynikającym z tego konsekwencjom. Jego zależność od ludzi, zwłaszcza w pierwszych latach ziemskiego życia, jest kolejną łaską daną światu. Człowiek otrzymuje możliwość, by

¹⁷ Kazanie w dzień Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. *Maria optimam partem elegit*. Łk 10. Maria najlepszą częśćką obrała, w: K II, 294-295. 297.

¹⁸ Kazanie na Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny. *Ave gratia plena Dominus tecum*. Bądź pozdrowiona łaski pełna, Pan z Tobą. Łk 1, w: K II, 95. 98; Kazanie na Święto Szkaplerza Najświętszej Maryi Panny. *Beatus qui te portavit*. Błogosławiony, który cię nosił. Łk 11, w: K II, 225; Kazanie na Święto Najświętszej Maryi Anielskiej albo Porcjunkuli. *Ecce dimidium Bonorum Meorum do*. Oto połowę dóbr moich daję. Łk 19, w: K II, 272. 274; Kazanie XLIII. Na środę po Niedzieli szóstej Postu. Boleści Maryi korona nad wszystkie męczeństwa szacowniejsza. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 384.

¹⁹ Kazanie w dzień Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. *Maria optimam partem elegit*. Łk 10. Maria najlepszą częśćką obrała, w: K II, 289. 291. 295.

²⁰ S.C. NAPIÓRKOWSKI, *Bóg wielkich niewolników Maryi*, w: *Trójca Święta a Maryja. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne, Częstochowa, 6-8 września 1999 roku*, red. T. SIUDY, K. PEK MIC, Częstochowa 2000, 51-57.

okazać Bogu czułość, opiekować się Nim, dbać o Jego życie²¹. Decydując się na doświadczenie całego piękna i ciężaru ludzkiej egzystencji, Bóg staje się człowiekiem jak każdy. Narodziny i dzieciństwo Jezusa to czas szczególnie naznaczony okazywaną Mu opieką. Jako Dzieciątko pobudza uczucia troski i miłości niejako w naturalny sposób: *oto w dzieciinne dał się owiąć pieluszki. Wiedział On dobrze, iż w dzieciennych przymiotach zwykło się nade wszystko nasze kontentować serce szacując w nich wierną szczerłość i szczerą wierność, lubą przyjemność i przyjemną lubość, miłą prawdę i prawdziwą miłość, a toż w tej się ukrywa postaci, nad którą nic wdzięczniejszego, nic zabawniejszego, nic do ukontentowania weselszego sercu naszemu wystawić nie mógł²²*. Maryja jako Matka ma szczególnie udział w łasce opieki nad Wcielonym. Obok Niej tą łaską w wyjątkowy sposób cieszy się św. Józef.

Pisząc o Bożym macierzyństwie, zwraca Korczyński uwagę również na macierzyństwo duchowe. Kaznodzieja mówi właściwie o trzech zrodzeniach Chrystusa: odwiecznym z Ojca; doczesnym, w którym jako Syn ludzki rodzi się z Niepokalanej Matki; i duchowym, w którym jako Dawca łaski poczyna się w sercu usprawiedliwionego człowieka. *O, jak niedoścignięte pierwsze! O, jak cudowne drugie! O, jak miłości i podziwienią pełne trzecie! Pierwsze z Ojca bez Matki, które opisuje św. Jan 'Na początku było Słowo, a Słowo było u Boga, a Bóg był Słowem', a przeto o, jak niedoścignięte! Inne z Matki bez Ojca, o którym św. Gabriel Archanioł mówi do Maryi: 'Duch Święty zstąpi na Cię a moc Najwyższego zaćmi Tobie, Przetoż i to co się z Ciebie Narodzi Święte, będzie nazwane Synem Bożym', a przeto, o, jak cudowne! Trzecie i z ojca, i z matki, każda bowiem dusza czyniąca wolę Ojca Przedwiecznego, jest ojcem i matką w myśli i w sercu rodząca Chrystusa; sam o tym Chrystus naucza: kto by uczynił wolę Ojca mego, ten jest matką moją, a przeto, o, jak miłości i podziwienia pełne!*²³ Takie rozumienie zrodzenia Syna wskazuje na wielkie bogactwo miłości Boga, który uniza się w rozdawaniu samego siebie jako najwyższej łaski i pozwala człowiekowi być w bliskiej relacji rodzenia Go w sercu. Święta Matka zrodziła Syna fizycznie oraz duchowo. Tymczasem każdy człowiek, chociaż grzeszny, jest powołany do rodzenia Jezusa w swym sercu.

²¹ Kazanie o opiece Józefa świętego. *Apertum est caelum*. Otworzyło się Niebo. Łk 3, w: K II, 111; Kazanie o św. Józefie Oblubieńcu Najświętszej Maryi Panny. *Josepf autem Vir Eius cum esset iustus*. Mt 1. Józef zaś mąż Jej gdy był sprawiedliwy, w: K II, 86.

²² Kazanie o Bożym Narodzeniu. *Verbum Caro factum est*. J 1, (miane w Katedrze Krakowskiej 1764), w: K II, 4.

²³ Kazanie przy oblóczynach... Józefy Lisickiej skarbnikówny litewskiej miane... w kościele św. Marii Magdaleny... Panien Franciszkanek Chęcińskich, Kraków 1761, Drukarnia Akademicka, 4° ark. 6, BUW 4g. 15. 5. 62, A-A1.

Korczyński nie zastanawia się nad zewnętrznym wyglądem Chrystusa czy Maryi. Nie zajmuje się typowymi dla baroku, choć i jeszcze w oświeceniu popularnymi dywagacjami na temat oblicza, postaci Wcielonego i Jego Matki. Jedyne uwagi dotyczące tej kwestii odnoszą się do piękna mającego zakorzenie w łasce Ducha Świętego. Ciało Maryi, która żyjąc w pełni łaski nie była dotknięta grzechem, musiało być piękne i delikatne, stąd z pewnością i ciało Chrystusa było piękne. Poza tym, skoro poczęcia Jezusa Chrystusa dokonał Duch Święty, uczynił to z pewnością w sposób doskonały²⁴. Współpraca Ducha z Maryją, czyli współpraca Boga z człowiekiem, dokonuje połączenia nieba z ziemią, poczęcia Boga-Człowieka.

3. W kontekście Kościoła – Siostra i Wzór

Maryja jest dla Kościoła Siostrą i Wzorem. Wyjątkowo wskazuje na ten fakt wzięcie Jej do nieba z duszą i ciałem, będące wzorem przyszłej kondycji Kościoła chwalebego.

Maryja Korczyńskiego jest wzorem postępowania za Chrystusem, naśladowania Go i życia dla Niego. Chrystus, choć jest Bogiem, poddaje się prawom i obyczajom, jest pokorny, i tą drogą unizenia idzie także Jego Matka. *Jako Chrystus wysokie nader posłuszeństwo złączył z głęboką pokorą dziś w jerozolimskim kościele, tak i Maryja, Matka Jego, osobiwszej z siebie dała przykład pokory. Bo któż nie widzi, z jaką powolnością zwierciadło bez zmały, lilia najczystsza bez ciernia grzechu, pełna piękności jak księżyc, wybrana jak słońce, jedna między wszystkimi niewiastami najbłogosławieńsza, przed wieki przez osobiwszej łaski przywilej od pierworodnej grzechu skazy uwolniona, wyższa nad Anioły i nad wszystkie szacowniejsza stworzenie, Królowa nieba dziś oczyszczenia w kościele jerozolimskim czeka²⁵*. Wypełnienie przez Maryję prawa oczyszczenia jest obrazem pokory Chrystusa i Jego Matki. Chrystus i Maryja nie podlegali prawu oczyszczenia, bo *Chrystus był Bogiem, a Maryja Matką Boga, prawo zaś Mojżeszowe prawodawcę wiązać nie*

²⁴ Kazanie VI. Na Poniedziałek po Niedzieli I. w Post o zewnętrznych boleściach Chrystusowych. *Męka Pana naszego Jezusa Chrystusa*, w: K III, 44; Kazanie VII. Na Wtorek po Niedzieli I. w Post. O zewnętrznych boleściach Chrystusowych. *Męka Pana naszego Jezusa Chrystusa*, w: K III, 56; zob. Kazanie VIII. Na środę po Niedzieli I w Post. O zewnętrznych boleściach Chrystusowych. *Męka Pana naszego Jezusa Chrystusa*, w: K III, 64; Kazanie XIV. Na Wtorek po Niedzieli II w post. Krzyż wewnętrzny Chrystusa w Domu Annasza. *O, wszyscy, którzy przechodzicie drogą, uważajcie i patrzajcie, jeżeli jest boleść jako boleść moja*. Lm 1, w: K III, 117.

²⁵ Kazanie na święto Oczyszczenia Najświętszej Maryi Panny. *Tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent Eum Domino*. Łk 2. Przynieśli Jezusa do Jeruzalem ażeby Go stawili Panu, w: K II, 61. 65.

mogło, już stąd, że poczęcie Syna Boskiego było cudem łaski za sprawą Ducha Najświętszego, skąd Maryja zawsze była Panną, to przed porodem, to w porodzeniu, to po porodzeniu, prawo zaś Mojżeszowe ściąga się na matki rodzące syny swoje dziełem natury [...] Chrystus, tak i Matka Jego, byli wolni od wszelkiego grzechu²⁶.

Szczególne podobieństwo między Maryją a Kościołem widzi Korczyński w macierzyństwie. Jak Maryja jest Matką Chrystusa, tak Kościół jest matką chrześcijan. Oba te zrodzenia mają miejsce w mocy Ducha Świętego²⁷. Kaznodzieja ukazuje Maryję jako wzór Kościoła, natomiast za siłę twórczą w Kościele uważa Ducha Świętego.

Maryja jest wśród wierzących, uczestniczy we wspólnocie Kościoła, ale ma szczególną godność Matki Zbawiciela²⁸. W swej pokorze staje się Maryja wzorem dla wierzących. Posiada Ona bowiem szczególną łaskę wiary, o której mówi Elżbieta podczas sceny nawiedzenia. Przez tę wiarę Maryja doskonale poczęła Boga w duszy, niż w ciele, jak twierdzi św. Augustyn²⁹. Stąd i Jej miłość do Boga ma wyjątkowy charakter³⁰. Jako bogata w wiarę, nadzieję i miłość Maryja poznaje Trójjedynego, trwając z Nim w zjednoczeniu³¹.

²⁶ TAMŻE, 58-59. Kaznodzieje katedry krakowskiej przede wszystkim akcentowali chwałę i wywyższenie Matki Chrystusa wynikające ze szczególnego Jej zjednoczenia z Synem. A. LIPIEWICZ, *Łaski, którymi od Ducha Przenajświętszego w dzień Zesłania Jego Najświętsza Maryja Panna ozdobiona była. W kościele okulickim z okoliczności cudownego obrazu Matki Bożej z ambony pokazane. 1755*, w: *Mowy kaznodziejskie światłem Ewangelii oświecone, naukami apostołskimi ozdobione, życiem i heroicznymi świętych Pańskich cnotami zalecone*, Kraków 1756, Drukarnia Michała Dyzlewskiego, 4° s. 12 nlb., 559, 26 nlb., BKUL XVIII. 2331, 93-119 (dalej: LE); J. MĘCINIŃSKI, *Kazanie na uroczystość Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie. O czci Matki Boskiej i jej pożytkach. Ingressus Angelus ad Eam, dixit: Ave gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Łk 1. Wszedłszy Anioł do Niej, rzekł: Zdrowaś pełna łaski, Pan z Tobą, błogosławionaś Ty między niewiastami*, w: *Kazania niedzielne i świąteczne...*, t. 2, Kraków 1793, Drukarnia Antoniego Gröbla, 4 nlb., s. 513, 4 nlb., BKUL XVIII. 6515, 1-21 (dalej: MN2).

²⁷ Kazanie na Nowy Rok o godności chrześcijanina. *Vocatum est nomen Ejus JESUS*. Łk 2, w: K II, 26; Kazanie IV. Na Wstępną Sobotę. O Czwartym Męki Zbawiciela końcu. *Flecto genua mea ad Patrem Domini Nostri Iesu Christi ut possitis comprehendere quae sit latitudo, et longitudo et sublimitas, et profundum*. ad Ef 3, w: K III, 32.

²⁸ Zob. Kazanie na święto Oczyszczenia Najświętszej Maryi Panny. *Tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent Eum Domino*. Łk 2. Przynieśli Jezusa do Jeruzalem ażeby Go stawili Panu, w: K II, 65; Kazanie XLV. Na Wielki Czwartek przy umywaniu nóg. *Tu mihi lavas pedes? Ty mi umywasz stopy?* J 13, w: K III, 398.

²⁹ Kazanie na św. Barbarę Pannę i Męczenniczkę. *Vigilate quia nescitis diem neq; horam*. Mt 25. Czuwajcie, bo nie wiecie dnia ani godziny, w: K II, 489; Kazanie na święto Oczyszczenia Najświętszej Maryi Panny. *Tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent Eum Domino*. Łk 2. Przynieśli Jezusa do Jeruzalem ażeby Go stawili Panu, w: K II, 57. 63.

³⁰ Kazanie XLI. Na Poniedziałek po Niedzieli szóstej Postu. Bolesć Maryi wymiarem miłości umierającego Syna. Stała zaś pod Krzyżem Jezusowym Matka Jego, w: K III, 365.

³¹ Kazanie II. W dzień Niepokalanego Poczęcia N.[ajświętszej] Maryi Panny. *Beatus Venter, qui te portavit* Łk 2. *Tota pulchra, et macula non est inte*. Pnp 4, w: K II, 523.

Maryja jest wzorem przeznaczenia człowieka. Bóg każdego powołuje do życia w Jego szczęściu. Każdego obdarza łaską, ponieważ pragnie dla człowieka radości życia wiecznego. Dla człowieka podejmuje się dzieła stworzenia i odkupienia. Samo stworzenie na obraz i podobieństwo Trójjedynego oraz odkupienie - to dostateczne dowody powołania człowieka do miłości zakorzenionej w Bogu, w Nim mającej swe źródło i cel³². W tym duchu Korczyński interpretuje opisaną w Apokalipsie napaść smoka na Niewiastę jako walkę „ducha nieczystego z czystością ludzkiego serca”, w której *Jednorodzony Syn Boski czysty i niepokalany Baranek męką i śmiercią swoją zawojował wiecznie i zglądził nieczystość piekielnego smoka*³³.

Maryja jest częścią Kościoła, jego Przewodniczką i Wzorem, ale także w tym Kościele odbiera cześć jako Święta Matka Zbawiciela i Głowy Kościoła. Jednakże cześć i chwała Maryi w rzeczywistości są chwałą Trójcy Świętej, do której należy wszelki kult³⁴.

***

Obraz Maryi w kazaniach Kasjana Korczyńskiego charakteryzuje się spojrzeniem na Jej osobę przez pryzmat tajemnicy Boga. Kaznodzieja nie czyni Maryi głównym tematem swojego nauczania, a gdy kazania świąteczne poświęca Jej osobie, rozważania osadzone są w kontekście nauki o Trójjedynym, o wcieleniu, o wspólności Kościoła.

Wielu osiemnastowiecznych kaznodziejów katedry krakowskiej wypowiada się obszernie o potrzebie czci Maryi, ale argumentują za nią koniecznością trzymania się tradycji. Brak natomiast argumentów biblijnych i teologicznych. Pobożność jest chrystotypiczna. Maryja otrzymuje cechy Chrystusa, jest nazywana najlepszą pośredniczką między Bogiem a człowiekiem, Chrystusem a Kościołem, pośredniczką do Chrystusa. Otrzymuje również cechy Ducha Świętego, gdy mówi się o Niej jako nawracającej grzeszników. Cześć ta jest zazwyczaj oderwana od czci Boga, a pośrednictwo nie jest łączone z jedynym pośrednictwem Chrystusa³⁵.

³² Kazanie III. O świętobliwości wiary. *Respice, Fides tua te salvum fecit*. Łk 18, 42. Przejrzyj, Wiara Twoja ciebie uzdrowiła, w: *Kazania pokazujące jedność, prawdę, świętobliwość, powszechność, apostołstwo Chrystusa wiary... miane w Krakowie w kolegiacie Wszystkich Świętych podczas czterdziestodniowego Postu we czwartki po południu w roku 1757*, Kraków 1757, drukarnia biskupa krakowskiego przy administracji Józefa Hajka, 4° k. 6, s. 288, ark. 1, BN XVIII. 2. 4766, 91-93.

³³ Kazanie XXXV. Na Wtorek po Niedzieli Piątej w Post. O Nieczystości męką i śmiercią Zbawiciela zleczonej. *On zraniony jest dla nieprawości naszych*, w: K III, 308-309.

³⁴ Kazanie w dzień Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. *Maria optimam partem elegit*. Łk 10. Maria najlepszą częśćką obrała, w: K II, 294-295.

³⁵ Na przykład MN2, *Kazanie na uroczystość Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie...*, 3. 8. 11-17. Por. modlitwy kończące wstęp do kazania w zbiorze MN2.

U Korczyńskiego natomiast jest Maryja rozumiana jako Matka Jezusa Chrystusa i Jego Służebnica, która przez szczególną więź z Wcielonym uczestniczy zarówno w Jego chwale, jak unizieniu, a dzięki szczególnej łasce jest zjednoczona z każdą z Osób Trójjedynego. Skoncentrowanie się na Osobie Słowa, które stało się ciałem, pozwala Korczyńskiemu na przeprowadzenie głębokiej refleksji nad znaczeniem tajemnicy połączenia natur w jednej Osobie. Koncentruje się zatem nie tyle na osobie Maryi, co na tajemnicy wcielenia.

Dedykacje kazań oraz modlitwy kończące wstęp do nauki odnoszą się u Korczyńskiego zazwyczaj do Trójcy, Chrystusa lub Ducha Świętego. Rzadko spotyka się wspomnienie Maryi czy innych świętych. Modlitwa kończy się wezwaniem „Ad Maiorem Dei Gloriam”. Inną praktykę można zauważyć chociażby u Męcińskiego. Zazwyczaj w modlitwie rozpoczynającej kazanie zwraca się on do Maryi. Ją także pozdrawia w zakończeniu modlitwy wezwaniem „Ave Maria” lub „Zdrowaś Maryjo”³⁶.

Korczyńskiego nauka o Maryi zdecydowanie odróżnia się od typowych dla osiemnastowiecznych kazań przedstawień Matki Bożej. Zresztą to samo można powiedzieć o wielu innych podejmowanych na osiemnastowiecznej kazalnicy tematach. Wrażliwość na kontekst połączona z głęboką, a prostą w przekazie analizą prawd wiary (trzeba przyznać, że Korczyński nie stroni także od tematów trudnych dla teologii i stara się je tłumaczyć na ambonie) stanowią o niezwykłości nauczania Minoryty.

Dr Anna Kulczycka

ul. Orła Białego 3/12
PL - 05-082 Stare Babice
e-mail: akul@o2.pl

Maria nelle prediche di Kasjan Korczyński OFMConv (1725-1784)

(Riassunto)

Padre Kasjan Korczyński, francescano, è uno dei più noti predicatori nel secolo XVIII in Polonia. L'autrice prende in considerazione le sue prediche cercando di rispondere alla domanda: quale immagine di Maria emerge dalla sua predicazione?

Prima di tutto Korczyński colloca la persona di Maria nel contesto della Trinità (Maria è unita con Dio), nel contesto del Verbo Incarnato (Maria è la Madre), nel contesto della Chiesa (Maria è la Sorella e il Modello). L'analisi dei testi ci dimostra l'originalità dell'insegnamento mariologico di Korczyński.

³⁶ Zob. na przykład MN2, 3. 25. 58. 211. 256; J. MĘCIŃSKI, *Kazania podwójne na niedziele całego roku*, Kraków 1782, drukarnia Anny Dziedzicki Wdowy. t. 1., 2 nlb., s. 336, 13 nlb., BKUL XVIII. 476, s. 131. 144. 158.